

Berat gecesinin fazileti ve ihyası ile ilgili müstakil risâleler yazılmıştır (mese-lâ bk. *Keşfü'z-zunûn*, II, 1591-1592; *İzâhu'l-meknûn*, I, 108; İslâm dünyasında Berat gecesinin kutlanmasıyla ilgili olarak bk. **KANDİL**).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Mâce, "İkâme", 191; Tirmizî, "Şavm", 39; Fâkihî, *Ahbârü Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah), Mekke 1407/1986-87, III, 84-87; İbn Vaddâh, *el-Bida' ve'n-nehîy 'anhâ* (nşr. M. Ahmed Dehmân), Dimaşk 1400/1980, s. 46; Gazzâlî, *İhyâ'*, I, 203; Zeynüddin el-İrâkî, *el-Muğni* (Gazzâlî, *İhyâ'* kenarında), I, 203, dipnot 1; Zemaşserî, *el-Keşşâf*, III, 499-500; Fahreddin er-Râzî, *Tefsîr*, XXVIII, 237-238; Nevevî, *el-Mecmû'*, IV, 56; Kurtubî, *Tefsîr*, XVI, 126; İbn Kesîr, *Tefsîr*, VII, 232; İbnü'l-Hâc, *el-Medhal*, [baskı yeri yok] 1401/1981 (Dârü'l-Hayret), I, 299-313; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, IX, 150; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1591-1592; *İzâhu'l-meknûn*, I, 108; Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-merfû'a fi'l-ahbârî'l-mevzû'a* (nşr. Ali es-Sebbâğ), Beyrut 1391/1971, s. 461-462; a.m.f., "et-Tibyân fi mâ yete'allâk bi-leyleti'l-kâdr ve leyleti'n-nısf min şa'bân" (nşr. M. Seyyid Nidâ), *Edvâ'ü's-serî'a*, IX, Riyad 1398, s. 372-378; Ali Mahfûz, *el-İbdâ'*, Kahire, ts. (Dârü'l-Kitâbî'l-Arabî), s. 286-288; Elmalılı, *Hak Dini*, V, 4293-4295; Hasan Hüsnü Erdem, *Berat Gecesi Hakkında Bir Tedkik*, Ankara 1959, s. 3-11; M. Zâhid el-Kevserî, *Mağâlât*, Humus 1388, s. 60-64; Abdurrahman el-Cezîrî, "es-Sünne: leyleti'n-nısf min şa'bân", *Mecelletü'l-Ezher*, I/1, Kahire 1940, s. 586-591.

HALİT ÜNAL

BERATLI

(bk. **AVRUPA TÜCCARI**).

BERÂZİİ

(البرادعي)

Ebû Said Halef b. Ebî'l-Kâsım
b. Süleymân el-Ezdi el-Kayrevânî el-Berâzîi
(ö. 430/1039'dan sonra)

Mâlikî fakihî.

İbnü'l-Berâzîi ve Berâdî diye de bilinmektedir. İbn Ebû Zeyd ve Ebü'l-Hasan el-Kâbisî'den ders okudu. Kayrevan'ın önde gelen âlimlerinden olduğu halde devlet adamları ile iyi geçinmesi ve yakın ilişki içinde bulunması sebebiyle bu şehirdeki diğer âlimler tarafından pek tutulmamış ve görüşlerine itibar edilmemiştir. Hatta bunlar tarafından, kitaplarının okunmaması konusunda bir fetva verildiği de söylenir. Buna rağmen *et-Tehzîb fi'htişârî'l-Müdevvene* adlı ünlü eseri bazılarınca bundan istisna edilmiştir.

Yapılan tenkitler yüzünden Kayrevan'da tutunamayan Berâzîi Sicilya'ya giderek orada yerleşmiştir. Bağdâdî 400 (1010) dolaylarında vefat ettiğini söylüyorsa da bazı kaynaklarda 430'da (1039) hayatta olduğuna dair bilgiler nakledilmektedir.

Eserleri. 1. *et-Tehzîb fi'htişârî'l-Müdevvene*. Müellif 372'de (982) telif ettiği bu eserinde, Mâlikî mezhebinin temel fıkıh kitabı *el-Müdevvenetül-küb-râ'ı* özetlemiştir. Metot olarak İbn Ebû Zeyd'in *el-Müdevvene*'yi ihtisarındaki usulünü takip etmiş, ancak onun yaptığı ilâveleri eserine almamıştır. *et-Tehzîb* o dönemde çok rağbet görmüş, Mağrib ve Endülüs'te devamlı başvurulanan önemli bir kaynak olmuştur. Abdülhak b. Muhammed b. Hârûn es-Sehmî, *et-Tehzîb*'i tenkit sadedinde *en-Nüket ve'l-furûk li-mesâ'ili'l-Müdevvene* adıyla bir eser telif ederek *el-Müdevvene*'de olmadığı halde *et-Tehzîb*'de kullanılan kelimelerin meydana getirdiği mâna farklılıklarına işaret etmiştir. Kâdî İyâz ise Berâzîi'nin bunları İbn Ebû Zeyd'den aynen naklettiğini söyleyerek onu savunur. Ebü'l-Kâsım İbn Nâcî *et-Tehzîb* üzerine *Tehzîb li-mesâ'ili'l-Müdevvene* adıyla bir şerh yazmıştır. Ebû Mehdî İsâ el-Vânûgî bu şerh için bir hâşiye kaleme almış, Muhammed b. Ebü'l-Kâsım el-Bicâî el-Meşezzâlî de hâşiye bir tekmile yazmıştır. *et-Tehzîb*'in, müellifi meçhul bir şerhi de Fas'ta bulunmaktadır (Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 302). İbn Atâullah el-İskenderî ise Berâzîi'nin *et-Tehzîb*'ini ihtisar etmiştir. *et-Tehzîb*'in Paris, Fas ve Zeytûniye'de yazma nüshaları vardır (Brockelmann, *GAL*, I, 188; *Suppl.*, I, 302). 2. *et-Temhîd li-mesâ'ili'l-Müdevvene*. İbn Ebû Zeyd'in *el-Müdevvene* üzerine yazdığı *en-Nevdâr ve'z-ziyâdât* ile *Muhtaşarü'l-Müdevvene* adlı eserlerini tanıtmaktadır. 3. *İhtişârü'l-Vâduha*. 4. *Kitabü's-Şerh ve't-temâmât* (son üç eser için bk. Mahfûz, I, 103).

BİBLİYOGRAFYA :

Kâdî İyâz, *Terribü'l-medârik*, II, 708-709; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XVII, 523; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcül-müzheb*, I, 349-350; İbn Nâcî, *Me'âlimü'l-îmân*, III, 183; Makkarî, *Nefhu't-ittib*, V, 276; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1644; *Hedîyye-iü'l-ârifin*, I, 347-348; Brockelmann, *GAL*, I, 188; *Suppl.*, I, 302; Ziriklî, *el-A'lâm*, II, 359-360; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, IV, 106; Sezgin, *GAS*, I, 483, 484; Muhammed b. Hasan el-Hacvî, *el-Fikrû's-sâmî fi târihi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Medine 1396-97/1976-77, II, 209; Mahfûz, *Terâcimü'l-mü'ellifin*, I, 102-104.

ALİ ŞAFAK

BERBEHÂRİ

(البرهاري)

Ebû Muhammed Hasen b. Alî
b. Halef el-Berbehârî
(ö. 329/940-41)

Hanbelî âlimi.

Doğum tarihi ve yeri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak doksan altı, yetmiş yedi veya yetmiş altı yaşında iken öldüğünü bildiren rivayetlere bakarak 233 (848), 252 (866) veya 253 (867) yılında doğduğu söylenebilir. "Baharatçı" mânasındaki Berbehârî nisbesiyle meşhur oldu (İbnü'l-Esîr, *el-Lübâb*, I, 133). Akaid, fıkıh, ahlâk ve âdâb ilimlerini Ahmed b. Hanbelî'nin talebesi Ebû Bekir el-Mervezî'den okudu. Bir taraftan da Hanbelî âlimler üzerinde etkili olan meşhur sūfî Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'nin sohbetlerine katıldı. Mu'tezile'ye karşı Selef akidesini savundu. 309-329 (921-941) yılları arasında Bağdat'ta meydana gelen ayaklanmalarda ateşli vaazlarıyla halk üzerinde müessir oldu. "Rabbin seni yakında bir makâm-ı mahmûda ulaştıracaktır" (el-İsrâ 17/79) meâlindeki âyet-i kerîmede geçen **makâm-ı mahmûd***un ne olabileceği konusundaki tartışmalar yüzünden Berbehârî taraftarlarıyla muhalifleri arasında Bağdat'ta çıkan karışıklıklarda (929) Berbehârî'nin bu husustaki fikirlerinin önemli rolü olmuştur. Âlimlerin büyük çoğunluğu "makâm-ı mahmûd"u âhirette Hz. Peygamber'e tanınacak şefaât yetkisi mânasında anladığı halde Berbehârî bunu maddî bir makam kabul ediyor ve, "Allah âhirette Hz. Muhammed'i arşın üzerinde kendi yanına oturtacaktır" diyordu. Abbâsî Halifesi Kâhîr-Billâh devrinde (932-934) tahrirler sonucu vezir İbn Mukle Berbehârî'yi yakalatmaya çalıştıysa da muvaffak olamadı. Halifenin **hâcib***ı Ali b. Buleyk de Berbehârî hakkında soruşturma yaparak onu idareye karşı isyan tertip etmekle suçladı ve pek çok talebesini Basra'ya sürdü. Halife Râdî-Billâh döneminde (934-940) kaçıp saklandığı yerden ayrılarak Bağdat'a dönen Berbehârî eski itibarını tekrar kazandı. 935 yılında, "Hanbelî fitnesi" adı verilen ve içki satan dükkânların yağmalandığı, müzik aletlerinin kırıldığı olaylarda parmağı bulunduğu gerekçesiyle yakalanmaya çalışıldıysa da o yine saklanmayı başardı. Bir müddet sakin duran taraftarları Emir Beckem zamanında tekrar ha-

rekete geçtiler. Yakalanması için devamlı takip edilen ve zâhidâne bir yaşayışla geçirdiği ömrünün son yıllarında bir câriye ile evlenen Berbehârî, Türk asıllı kumandan Tüzün'ün (bir rivayete göre Boran'ın) kız kardeşinin evinde geçirdiği bir kanama sonucu öldü.

Yaşadığı devirde Selef akîdesinin imanı kabul edilmiş, zâhidâne bir hayat benimseyen için geç evlenmiş, hatta babasından kalan 70.000 dirhem mirası da almamıştır. Ahmed b. Hanbel'den gelen rivayetler konusunda o en güvenilir râvi olarak kabul edilmiştir. Şîa propagandacılarına, Mu'tezile ve Ehl-i sünnet kelâmcılarına karşı şiddetli bir mücadele vermiş, kelâm metoduna karşı son derece katı bir tutum takip etmişti. Berbehârî'yi Bağdat'ta ziyaret eden Ebü'l-Hasan el-Eş'arî, ona kelâm metodunun etkili bir silâh olduğunu, kendisinin bu metodu kullanarak hıristiyanları, Mecûsîler'i ve Mu'tezile'yi reddettiğini anlatmaya çalışmışsa da o en doğru yolun Ahmed b. Hanbel'in yolu olduğunu, başkasını tanımadığını ifade etmiş, bunun üzerine Eş'arî, Selef akîdesine uygun olarak yazdığı *el-İbâne* adlı risâlesini kendisine takdim etmiş, fakat o bu eseri bile tasvip etmemiştir (*Tabakâtü'l-Hanâbile*, II, 18).

İtikadî görüşleri, bid'atların reddedilmesi ve Kur'an ile Sünnet'e dönülmesi esasına dayanır. Ona göre küçük olsun büyük olsun bütün bid'atlar terk edilmelidir. Çünkü bid'at insanın dinden çıkmasına yol açar. Gerek itikad gerekse amelde dinin aslına, ilk üç halife, tâbiîn ve tebeü't-tâbiîn devrindeki uygulamalarda aramak gerekir. Meselâ Ahmed b. Hanbel, Mâlik b. Enes, Fudayl b. İyâz, Abdullâh b. Mübârek, Bîşr b. Hâris dinin bu ilk şeklini bilen ve uygulayan örnek insanlardır. Akıl Allah'ın zâtını ve sıfatlarını tanımakta yeterli değilse de Allah'ın insana lutfettiği bir nimet olup ebedî saadete ulaşmak için zaruridir. Ancak akıl, Kur'an ve Sünnet'ten hiçbir delile dayanmaksızın, akaid sahasında keyfî olarak yapılacak te'viller için vasıta kılınmaz. İlahî sıfatlar konusunda yapılacak şey, Allah ve Resulü'nün bildirdiklerine aynen inanıp bu hususta soru sormayı terketmektir. Arş, kürsî, sûr, kalem, levh, cennet ve cehennem zeval bulmayacak şeylerdir. İmâmet Kureyş kabilesi mensuplarının hakkı olmakla birlikte, Allah'a itaatsizliğin dışında idareye karşı çıkılmayacağından, hangi soydan olursa olsun mevcut yönetimle-

re isyan etmek câiz değildir. Kitap ve Sünnet sınırları içinde yapılan tasavvufî izahların reddi gerekli değildir.

Berbehârî, çağdaşı olan Hanbelîler üzerinde etkili olmuş ve görüşlerini benimseyenlere Berbehâriyye adı verilmiştir. Ebû Bahr Muhammed b. Hasan el-Berbehârî, bu gruba bağlı olan önemli kişilerden biridir. Makdisî, Berbehâriyye'ye'yi Haşviyye'nin kolları arasında zikreder (*el-Bed' ve't-târîh*, V, 150). İbn Batta eserlerinde onun akîdesinden alıntılar yapmış ve tesirlerini Hanbelî tabakat âlimi İbn Ebû Ya'lâ ve talebelerine kadar taşımıştır. Berbehârî'nin pek çok eser yazdığı naklediliyorsa da bunlardan sadece *Şerhu Kitâbi's-Sünne*'si günümüze kadar gelmiştir. İbn Ebû Ya'lâ'nın *Tabakâtü'l-Hanâbile*'sinde naklettiği (II, 18-45) bu eser, Ahmed Gulâm Halîl (ö. 275/888-89) tarafından derlenen *Kitâbü's-Sünne* üzerinde yapılmış bir çalışma mahiyetindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Makdisî, *el-Bed' ve't-târîh*, V, 150; *Tabakâtü'l-Hanâbile*, II, 18-45; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 133; a.m.f., *el-Kâmil*, VIII, 307-308, 378; Zehbî, *A'lamü'n-nübelâ*, XV, 90; Safedî, *el-Vâfi*, XII, 146-147; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XI, 162, 181-182, 201; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 297, 319-323; Ali Sâmî en-Neşşâr, *Neş'etü'l-fikri'l-felsefi fi'l-İslâm*, İskenderiye 1966, s. 638; W. Montgomery Watt, *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. E. Ruhi Fiğlalı), Ankara 1981, s. 70, 370, 382; H. Laoust, "al-Barbahârî", *Et'* (İng.), I, 1039-1040.

AHMET SAİM KILAVUZ

BERBEHÂRİYYE

(البربهارية)

Hanbelî âlimlerinden

Hasan b. Ali b. Halef el-Berbehârî'nin

(ö. 329/940-41)

görüşlerini benimseyenlere verilen ad

(bk. BERBEHÂRÎ).

BERBERÂ

(بربر)

Somalî'nin kuzeyinde

liman şehri ve aynı adı taşıyan

idarî birimin merkezi.

Aden körfezinin güney sahilinde 10° 26' kuzey paraleliyle 45° 02' doğu meridyeninin kesiştiği noktada kurulmuştur. Şehrin adı o yörede yaşayan Berberâ, Berbâre yahut Berâbi denilen topluluktan gelmekte ve bulunduğu bölge de bu adla anılmaktadır; aynı şekilde Aden körfezine de Bahrü Berberâ ya-

hut Halîcü'l-Berberî adı verilmiştir (İA, II, 524). İslâm coğrafyacıları Berberâ ve burada yaşayan Berberâlar üzerinde durmuşlardır. Yâkût (ö. 1229), Aden körfezinin güney sahilinde yaşayanlara izâfeten şehre Berberâ adının verildiğini, burada diğer yerlerde bulunmayan vahşi av hayvanlarının yaşadığını, halkın siyahî ve avcılıkta maharet sahibi olduklarını ve zehirli ok kullandıklarını söyler. İbn Saîd el-Mağribî (ö. 1286), Berberâ'nın Berâber ülkesinin merkezi ve ahalisinin de çoğunlukla müslüman olduğunu belirtir. Ebü'l-Fidâ da (ö. 1331) aynı bilgileri tekrarlar; İbn Battûta (ö. 1355) ise Berberâlar'ın Şâfiî mezhebine bağlı olduklarını haber verir.

Ortaçağ'da mâmur bir şehir olan Berberâ'nın önemi, XIX. yüzyılın sonlarına doğru Batı ülkelerinin, Kuzeydoğu Afrika'nın Avrupa-Uzakdoğu ticaretinde oynadığı rolden dolayı bu bölgeyle ilgilenmeye başlamaları üzerine artmıştır. Aynı yıllarda burada ekimden marta kadar devam eden bir pazarın kurulması da şehrin önemini bölgede ve milletlerarası ticarete öne çıkarmıştır. Afrika'nın içlerinden gelen kervanlar fildişi, deve tüyü, altın, canlı hayvan, deri gibi ticaret eşyaları getirerek bunları Basra körfezi, Hindistan ve Arap yarımadasından gelenlerin getirdikleri kumaş ve çeşitli ürünlerle değiştirirlerdi. Şehrin coğrafi mevkii bu pazarın gelişmesinde etken olmuştur. Seyyahların verdikleri bilgilere göre XIX. yüzyılın ikinci yarısında Berberâ 7500-8000 nüfuslu, fakir, birkaç bin çadır ve kulübeden müteşekkil bir yerd. 1920'lerde nüfusu 20.000'e, günümüzde ise yaklaşık 65.000'e çıkmıştır. Halkını yerlilerle Arabistan yarımadasından buraya gelen göçmenler meydana getirmekte, nüfusu pazar dolayısıyla ekim ve mart ayları arasında artmaktadır. Halk ticaret, balıkçılık ve hizmet sektörlerinde çalışmaktadır.

Somalî'nin beş büyük şehrinde biri olan Berberâ, stratejik konumu ve ticaretteki yeri dolayısıyla büyük bir öneme sahiptir. Sovyetler Birliği 1975'te burada bir hava üssü kurmuşsa da üs Etiyopya-Somalî savaşından sonra boşaltılmış ve burayı 1980'den itibaren Amerika Birleşik Devletleri kullanmaya başlamıştır. Berberâ'daki liman ve hava alanı ülkenin iç ve dış ticaretinde önemli rol oynamaktadır. Şehir karayoluyla da ülkenin iç bölgelerindeki Hargeysa ve Burco'ya bağlanmış durumdadır. İklimi sıcak ve rutubetli olduğundan yaz ayları